

Agnieszka Piekutowska

Politechnika Białostocka

Wydział Inżynierii Zarządzania

Katedra Zarządzania, Ekonomii i Finansów

a.piekutowska@pb.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0001-9065-5665>

Znaczenie samozatrudnienia jako podstawowej formy aktywizacji zawodowej – analiza regionalna

Zarys treści: Celem artykułu jest określenie znaczenia samozatrudnienia jako formy aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych w poszczególnych regionach Polski. Samozatrudnienie staje się bowiem instrumentem, którego rola w zmniejszaniu bezrobocia zaczyna znaczyć coraz więcej. Z tego też względu w artykule podjęto próbę odpowiedzi na kilka kluczowych pytań, a mianowicie: w których regionach bezrobotni najchętniej korzystają z takiej formy wsparcia? W których regionach skuteczność samozatrudnienia jest największa? Czy istnieje związek między strukturą bezrobotnych a decyzją o założeniu własnej firmy? W celu uzyskania odpowiedzi na postawione pytania sporządzono rankingi województw w Polsce, wyodrębniając ów kluczowy aspekt, jakim jest samozatrudnienie. Identyfikacja i analiza wskazanych zależności była możliwa dzięki przeglądowi literatury oraz danym statystycznym gromadzonym przez Główny Urząd Statystyczny, a także raportom i sprawozdaniom Ministerstwa Rozwoju i Polityki Społecznej.

Słowa kluczowe: polityka rynku pracy, bezrobocie, samozatrudnienie, efektywność zatrudnieniowa

Wprowadzenie

Utrzymanie stopy bezrobocia na niskim poziomie wymaga podjęcia szeregu działań w ramach aktywnej polityki rynku pracy. Realizacji tego zadania służy z kolei szereg instrumentów wykorzystywanych przez urzędy pracy. Głównym źródłem finansowania tychże instrumentów jest Fundusz Pracy, z którego najczęściej środków przeznacza się na tzw. podstawowe formy aktywizacji zawodowej. Jedną z nich jest dofinansowywanie podjęcia własnej działalności gospodarczej. Związana z nim promocja samozatrudnienia w Polsce stała się metodą przeciwdziałania bezrobociu, możliwością powrotu na rynek pracy (Wiśniewski 2018). Jest to szczególnie instrument, z którego korzysta coraz więcej bezrobotnych, ale

jednocześnie taki, który pochłania znaczną część wydatków z Funduszu Pracy¹ (Poteralski 2013). Atrakcyjność wsparcia dotacyjnego polega na tym, że ma ono charakter bezzwrotny. Poza tym urzędy pracy nie wymagają od podmiotu ubiegającego się, aby zatrudniał pracowników, chociaż deklaracja o utworzeniu miejsca pracy w przyszłości może pozytywnie wpłynąć na decyzję o przyznaniu mu dofinansowania. Najczęściej jednak beneficjentami owego wsparcia są przedsiębiorstwa jednoosobowe (Fila 2011).

Samozatrudnienie określane jest w literaturze jako najprostsza forma przedsiębiorczości, która ze względu na coraz większą popularność staje się ważnym czynnikiem rozwoju gospodarczego danego regionu (Lemańska-Majdzik 2006). Efektywne wykorzystanie regionalnych zasobów, wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań, a także pobudzanie przedsiębiorczych postaw poprzez zachęcanie mieszkańców do otwierania własnych firm nie pozostaje bez wpływu na powiększanie produkcji dóbr i usług oraz PKB (Glinka, Gudkova 2011). Przewaga liczebna małych firm w Polsce sprawia, że to właśnie one mogą również pełnić istotną rolę w ograniczaniu bezrobocia. Każde nowe przedsiębiorstwo, nawet jeśli początkowo ma strukturę jednoosobową, tworzy szansę na to, że będzie rozszerzać swą działalność i zatrudniać pracowników w przyszłości (Fila 2011).

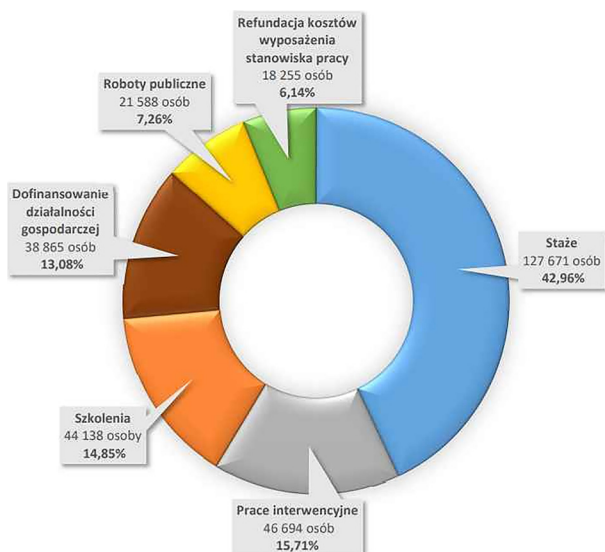
W związku z powyższym za cel artykułu przyjęto przybliżenie znaczenia samozatrudnienia jako jednej z form aktywizacji zawodowej w poszczególnych regionach. Praca podejmuje odpowiedzi na pytania: w których regionach Polski bezrobotni najchętniej korzystają z takiej formy wsparcia, jaką jest samozatrudnienie? W których regionach jego skuteczność jest największa? Czy istnieje związek między strukturą bezrobotnych a decyzją o założeniu własnej firmy? Realizacja założonego w artykule celu wymagała wykorzystania analizy teoretyczno-empirycznej oraz porównawczej. Przegląd literatury dotyczącej poruszanej problematyki umożliwił charakterystykę regionalnych rynków pracy oraz stosowanych form aktywizacji zawodowej. W artykule skupiono się przede wszystkim na tzw. podstawowych formach aktywizacji, jako że do nich zaliczane jest samozatrudnienie, będące głównym przedmiotem zainteresowania niniejszego opracowania. Identyfikacja zależności pomiędzy bezrobociem a samozatrudnieniem oraz analiza efektywności zatrudnieniowej możliwe były dzięki wykorzystaniu danych statystycznych gromadzonych przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) oraz sprawozdaniom i raportom sporządzanym przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRiPS). Aktualność rozważań zapewniły dane pochodzące z końca 2022 r.

¹ W 2022 r. kwota środków Funduszu Pracy wydatkowana na podstawowe formy aktywizacji zawodowej wyniosła 3 291,6 mln zł. Ponad 60% tych środków przeznaczono na staże (31,3%) oraz dofinansowanie podejmowania działalności gospodarczej (31,2%) (Efektywność podstawowych... 2023).

Podstawowe formy aktywizacji zawodowej (PFAZ)

Duże znaczenie w zmniejszeniu liczby bezrobotnych ma aktywna polityka rynku pracy, która powinna zwalczać negatywne skutki bezrobocia (Noga, Stawicka 2009). W celu zwiększenia aktywności zawodowej obywateli 20 kwietnia 2004 r. przyjęto ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Ustawa z dnia 20 kwietnia o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy). W ten sposób urzędy pracy w Polsce otrzymały szereg instrumentów ułatwiających realizację tego zadania. Głównym źródłem finansowania owych narzędzi jest Fundusz Pracy. Corocznie minister właściwy do spraw pracy publikuje katalog podstawowych form aktywizacji zawodowej. W katalogu tym znajdują się: staże, szkolenia, prace interwencyjne, roboty publiczne, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy oraz jednorazowe środki na dofinansowanie podejmowania działalności gospodarczej (Efektywność podstawowych... 2023).

W 2022 r., podobnie jak w latach poprzednich, najczęściej stosowaną formą aktywizacji zawodowej w Polsce były staże (43% wszystkich uczestniczących). Następnie dużą popularnością wśród osób bezrobotnych cieszyły się prace interwencyjne (15,7%), szkolenia (14,9%) oraz dofinansowanie działalności gospodarczej (13,1%). Najmniej osób skorzystało z refundacji kosztów wyposażenia stanowiska pracy (6,1%) (ryc. 1).

Ryc. 1. Udział osób uczestniczących w podstawowych formach aktywizacji zawodowej w 2022 r.

Źródło: Efektywność podstawowych... (2023).

Do 2020 r. zainteresowanie osób bezrobotnych PFAZ systematycznie spadało. Był to efekt poprawiającej się sytuacji na rynku pracy, co oznaczało spadek liczby

osób bezrobotnych. W latach 2016–2020 największe zmiany dotyczyły szkoleń i staży, w przypadku których liczba uczestniczących spadła odpowiednio o 66,7% oraz o 59,5%. W najmniejszym stopniu z kolei zmalało zainteresowanie dofinansowaniem działalności gospodarczej. W latach 2020–2022 tendencja ta odwróciła się, co przełożyło się na znaczny wzrost zainteresowania bezrobotnych szkoleniami (wzrost o 112,9%). W 2022 r. w porównaniu do roku poprzedniego spadło natomiast zainteresowanie dwiema najbardziej kosztownymi formami aktywizacji – dofinansowaniem działalności gospodarczej oraz refundacją kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy. Aczkolwiek w pierwszym przypadku owa niekorzystna zmiana nie przekroczyła 1%, w drugim natomiast wyniosła nieco powyżej 3% (Efektywność podstawowych... 2023).

Z punktu widzenia polityki rynku pracy duże znaczenie ma również skuteczność stosowanych form aktywizacji zawodowej, z tego też powodu bada się ich efektywność zatrudnieniową². Miernik ten ma jednak pewne wady, które sprawiają, że uzyskane w ten sposób dane mogą być zawyżone. Zakłada bowiem, że każda z osób, która zakończyła uczestnictwo w danej formie aktywizacji, nie powróciła do rejestru bezrobotnych, znalazła zatrudnienie. Tymczasem bezrobotny mógł zrezygnować z poszukiwania pracy, wyprowadzić się i zarejestrować w innym urzędzie pracy lub mógł wyjechać za granicę (Rękas 2011). Pomimo niedoskonałości tych pomiarów, w raportach Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, dotyczących efektywności podstawowych form aktywizacji zawodowej, poddaje się analizie otrzymane w ten sposób dane. Pewne wątpliwości może też budzić okres, do jakiego badana efektywność się odnosi. W Polsce są to zaledwie 3 miesiące od momentu zakończenia udziału w danej formie wsparcia (Richert-Kaźmierska 2016). Z tego powodu Najwyższa Izba Kontroli postanowiła zbadać trwałość zatrudnienia w okresie znacznie dłuższym – po dwóch latach od rozpoczęcia procesu aktywizacji. Jak się można domyśleć, otrzymane wyniki były znacznie niższe³. Z danych wynikało jednak, że mimo wydłużenia okresu analizy najwyższą efektywność zatrudnieniową uzyskał instrument, jakim jest dofinansowanie podejmowania działalności gospodarczej (Gumieniak 2019).

W 2022 r. najbardziej efektywną formą aktywizacji zawodowej w Polsce nadal pozostawało dofinansowanie podejmowania działalności gospodarczej. Jest to forma wsparcia, której efektywność zatrudnieniowa od lat utrzymuje się na poziomie powyżej 90%. Jednocześnie, w porównaniu do roku 2021, nastąpił spadek wskaźnika efektywności wszystkich podstawowych form aktywizacji zawodowej – najbardziej zauważalny w przypadku szkoleń, których efektywność zatrudnieniowa w 2022 r. spadła poniżej 50% (tab. 1). Tak niski wynik zanotowano w tym obszarze po raz pierwszy od wielu lat. Jest to o tyle niepokojące, że

² Efektywność zatrudnieniowa (wskaźnik ponownego zatrudnienia) – liczba osób, które w trakcie lub po zakończeniu udziału w podstawowych formach aktywizacji zawodowej zostały wykazane jako zatrudnione, do liczby osób, które zakończyły udział w podstawowych formach aktywizacji zawodowej (%) (Efektywność podstawowych... 2023).

³ Efektywność zatrudnieniowa w 21 powiatach odpowiednio po 3 miesiącach i po 2 latach: staże – 77,6% i 26,7%; prace interwencyjne – 83,1% i 47,1%; roboty publiczne – 76,5% i 9,5%; dofinansowanie podejmowania działalności gospodarczej – 93,4% i 86,9%; wyposażenie stanowiska pracy – 81,8% i 70,3%. Por. Gumieniak (2019).

szkolenia są jedną z najbardziej popularnych form aktywizacji zawodowej. Oznacza to, że osiągnięte za pomocą tego instrumentu wyższe kwalifikacje nie skutkowały znalezieniem zatrudnienia przez osoby bezrobotne (Efektywność podstawowych... 2023).

Analizując efektywność zatrudnieniową PFAZ w układzie regionalnym w Polsce, można zauważyć, że w 2022 r. większość województw osiągnęła poziom wyższy od średniej krajowej. Różnica między najwyższą wartością owego wskaźnika (województwo podkarpackie – 86,7%) a najniższą (województwa: lubelskie i wielkopolskie – 75,9%) wyniosła aż 10,8 punktu procentowego. Wśród województw, dla których efektywność zatrudnieniowa była niższa od średniej krajowej, znalazły się również świętokrzyskie (79,9%), śląskie (79,2%), mazowieckie (78,5%) oraz zachodniopomorskie (78,3%). W tym miejscu należy wskazać, że w województwie świętokrzyskim wskaźnik ten dla wszystkich form aktywizacji zawodowej osiągnął wartości poniżej średniej krajowej. Podobna sytuacja miała miejsce w województwie warmińsko-mazurskim, gdzie jedynie w przypadku szkoleń wskaźnik ów przekroczył średnią krajową (60,4%) (tab. 1, 3).

Tabela 1. Zestawienie województw w Polsce pod względem efektywności zatrudnieniowej PFAZ w 2022 r. (%)

Region	Ogółem	Szkolenia	Prace interwencyjne	Roboty publiczne	Staż	Refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy
Polska	80,7	49,6	92,7	88,1	81,0	89,5
Podkarpackie	86,7	52,0	93,4	94,2	85,1	90,3
Lubuskie	86,4	62,0	94,6	92,4	82,5	91,9
Pomorskie	85,4	75,0	94,0	84,8	82,0	91,1
Podlaskie	84,5	39,5	90,9	95,1	86,8	93,1
Opolskie	84,4	62,0	94,3	93,0	82,8	95,0
Łódzkie	82,9	52,1	94,5	86,9	77,4	87,5
Warmińsko-mazurskie	82,0	60,4	89,8	79,5	79,4	87,0
Małopolskie	81,3	59,5	92,9	87,0	76,4	89,2
Dolnośląskie	80,9	49,4	91,5	76,0	78,6	90,7
Kujawsko-pomorskie	80,8	50,5	94,5	85,9	79,5	88,2
Świętokrzyskie	79,9	46,4	92,3	84,1	78,0	89,2
Śląskie	79,2	52,4	92,1	82,6	77,8	90,8
Mazowieckie	78,5	36,0	92,4	92,1	81,6	89,1
Zachodniopomorskie	78,3	53,0	93,4	91,4	79,6	88,3
Lubelski	75,9	40,3	93,6	93,8	85,6	86,5
Wielkopolskie	75,9	41,0	92,4	93,0	84,7	90,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Efektywność podstawowych... (2023).

Z danych wynika również (tab. 2, 3), że w województwach, w których efektywność zatrudnieniowa ogółem była najniższa (lubelskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie, śląskie), większą rolę odgrywały szkolenia i staże. Z kolei

w tych województwach, w których efektywność zatrudnieniowa była największa (podkarpackie, lubuskie, podlaskie), bezrobotni wykazywali większe zainteresowanie pracami interwencyjnymi i stażami.

Tabela 2. Struktura korzystania z PFAZ według województw w Polsce w 2022 r. (% liczby uczestniczących)

Region	Szkolenia	Prace interwencyjne	Roboty publiczne	Stáže	Refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy
Polska	14,9	15,7	7,3	43,0	6,1
Podkarpackie	7,6	21,2	8,9	43,6	8,9
Lubuskie	7,0	17,4	8,7	50,5	4,9
Pomorskie	21,6	15,1	5,9	30,4	10,2
Podlaskie	9,7	18,9	10,2	44,6	5,0
Opolskie	13,0	10,2	9,3	47,9	5,9
Łódzkie	5,6	14,0	9,0	51,3	5,5
Warmińsko-mazurskie	11,3	24,8	9,6	36,9	6,6
Małopolskie	12,5	15,6	2,3	48,5	4,4
Dolnośląskie	12,7	15,6	7,7	41,6	7,0
Kujawsko-pomorskie	12,2	14,1	15,1	41,7	8,1
Świętokrzyskie	8,8	16,0	7,0	52,7	5,9
Śląskie	16,5	13,2	5,1	43,8	4,9
Mazowieckie	15,1	16,7	6,5	42,0	5,3
Zachodniopomorskie	25,1	17,6	11,6	27,5	5,7
Lubelskie	24,1	11,8	4,2	47,1	4,9
Wielkopolskie	25,6	11,0	3,5	38,6	5,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Efektywność podstawowych... (2023).

Z najbardziej efektywnej formy zatrudnienia, jaką w 2022 r., było dofinansowanie działalności gospodarczej (96,0%), najwięcej bezrobotnych skorzystało w województwach: pomorskim (16,8%), małopolskim (16,7%), śląskim (16,4%) oraz wielkopolskim (16,1%) (tab. 3). Poza województwem śląskim, są to regiony o największym odsetku osób bezrobotnych do 30 roku życia (tab. 6). Najmniejsze zainteresowanie taką formą wsparcia odnotowano w województwach: lubelskim (7,9%), kujawsko-pomorskim (8,8%), świętokrzyskim (9,6%) oraz podkarpackim (9,8%). Z kolei w tych regionach znaczny odsetek stanowiły osoby długotrwale bezrobotne. Jednocześnie województwo lubelskie to region z największym odsetkiem bezrobotnych do 30 roku życia wśród bezrobotnych ogółem (27,7%) (tab. 6).

Z danych statystycznych wynika również, że duże zainteresowanie osób bezrobotnych dofinansowaniem działalności gospodarczej nie zawsze przekłada się na wysoką efektywność takiego wsparcia. Przykładem jest województwo małopolskie, zajmujące drugą pozycję pod względem wykorzystania tego typu środków i osiągające efektywność niewiele powyżej średniej krajowej, podobnie zresztą jak województwo dolnośląskie. Z kolei w województwie lubuskim niezbyt duże

Tabela 3. Zestawienie województw w Polsce pod względem korzystania z dofinansowania działalności gospodarczej i efektywności zatrudnieniowej tego dofinansowania w 2022 r. (procent liczby uczestniczących)

Region	Korzystający z dofinansowania (procent liczby uczestniczących w PFAZ)	Region	Efektywność zatrudnieniowa (%)
Polska	13,1	Polska	96,0
Pomorskie	16,8	opolskie	98,5
Małopolskie	16,7	pomorskie	97,8
Śląskie	16,4	lubuskie	97,4
Wielkopolskie	16,1	śląskie	96,6
Dolnośląskie	15,4	zachodniopomorskie	96,5
Łódzkie	14,5	wielkopolskie	96,4
Mazowieckie	14,4	dolnośląskie	96,2
Opolskie	13,7	małopolskie	96,2
Zachodniopomorskie	12,5	łódzkie	96,0
Podlaskie	11,6	podlaskie	95,9
Lubuskie	11,5	lubelskie	95,8
Warmińsko-mazurskie	10,7	podkarpackie	95,4
Podkarpackie	9,8	warmińsko-mazurskie	95,3
Świętokrzyskie	9,6	kujawsko-pomorskie	95,2
Kujawsko-pomorskie	8,8	mazowieckie	94,8
Lubelskie	7,9	świętokrzyskie	93,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Efektywność podstawowych... (2023).

zainteresowanie dotacjami na działalność gospodarczą (11,5% uczestniczących w PFAZ) osiągnęło bardzo wysoką efektywność zatrudnieniową (97,4%). Na dole rankingu zarówno pod względem korzystania, jak i efektywności znajdują się głównie województwa najsłabiej rozwinięte z wysoką stopą bezrobocia (tab. 3).

Poziom i struktura bezrobocia w układzie regionalnym

Polska gospodarka charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem regionalnym pod względem poziomu rozwoju, co oznacza też różnice w wysokości bezrobocia rejestrowanego. W 2022 r. najwyższa stopa bezrobocia zarejestrowana została w województwie podkarpackim (8,8%), następnie w warmińsko-mazurskim (8,6%) oraz lubelskim (8,0%). Najmniej bezrobotnych zamieszkiwało województwo wielkopolskie (2,9%) oraz śląskie (3,7%). W porównaniu do 2016 r. we wszystkich województwach w Polsce nastąpił spadek stopy bezrobocia rejestrowanego. Najwięcej bezrobotnych ubyło w województwie: warmińsko-mazurskim (spadek o 5,6 punktu procentowego) i kujawsko-pomorskim (spadek o 4,7 punktu procentowego). Najmniejsze zmiany w poziomie stopy bezrobocia dotyczyły województwa wielkopolskiego (spadek o 2 punkty procentowe). Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że jest to region, w którym od wielu już lat poziom stopy bezrobocia pozostaje na najniższym poziomie w kraju (tab. 4).

Tabela 4. Zestawienie województw w Polsce pod względem wysokości stopy bezrobocia rejestrowanego w 2016 i 2022 r.

Region	Stopa bezrobocia w 2016 r.	Region	Stopa bezrobocia w 2022 r.	Region	Zmiana 2016–2022 (punkty procentowe)
Polska	8,2	Polska	5,2	Polska	–3,0
Warmińsko-mazurskie	14,2	podkarpackie	8,8	warmińsko-mazurskie	–5,6
Kujawsko-pomorskie	12,0	warmińsko-mazurskie	8,6	kujawsko-pomorskie	–4,7
Podkarpackie	11,5	lubelskie	8,0	lubuskie	–4,2
Zachodnio-pomorskie	10,9	świętokrzyskie	7,8	zachodnio-pomorskie	–4,2
Świętokrzyskie	10,8	kujawsko-pomorskie	7,3	podlaskie	–3,3
Lubelskie	10,3	podlaskie	7,0	opolskie	–3,1
Podlaskie	10,3	zachodnio-pomorskie	6,7	łódzkie	–3,0
Opolskie	9,0	opolskie	5,9	świętokrzyskie	–3,0
Lubuskie	8,6	łódzkie	5,5	śląskie	–2,9
Łódzkie	8,5	pomorskie	4,6	dolnośląskie	–2,7
Dolnośląskie	7,2	dolnośląskie	4,5	mazowieckie	–2,7
Pomorskie	7,1	lubuskie	4,4	podkarpackie	–2,7
Mazowieckie	7,0	małopolskie	4,4	pomorskie	–2,5
Małopolskie	6,6	mazowieckie	4,3	lubelskie	–2,3
Śląskie	6,6	śląskie	3,7	małopolskie	–2,2
Wielkopolskie	4,9	wielkopolskie	2,9	wielkopolskie	–2,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bezrobocie rejestrowane... (2021), Bezrobocie rejestrowane... (2022), GUS-BDL.

Warto też zauważyć, że w analizowanym okresie wśród bezrobotnych przeważały kobiety (53,7%), wyjątek stanowiło podlaskie, gdzie to mężczyźni stanowili 54,4% ogółu bezrobotnych. Z danych wynika również (tab. 5), że w większości województw bezrobotnymi byli głównie mieszkańcy miast (54,0%), aczkolwiek w województwach z wysokim poziomem bezrobocia (podkarpackie, warmińsko-mazurskie, lubelskie, świętokrzyskie) wśród osób bezrobotnych przeważali mieszkańcy wsi. Przewaga bezrobotnych zamieszkałych na wsi pojawiła się też w województwie małopolskim (52,7%) (tab. 5).

Dane statystyczne potwierdzają (tab. 6), że długotrwałe bezrobocie jest istotnym problemem rynku pracy w Polsce. Na koniec 2022 r. bezrobotni pozostający bez pracy łącznie przez ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat (Ustawa z dnia 20 kwietnia o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy) stanowili aż 51,7% ogółu bezrobotnych. Największe problemy ze znalezieniem zatrudnienia mieli bezrobotni z województw: lubelskiego (58,2% ogółu bezrobotnych to długotrwałe bezrobotni), podkarpackiego (57,8%) oraz podlaskiego (55,8%). Należy ponadto zwrócić uwagę na fakt, że znaczny odsetek bezrobotnych w Polsce to osoby młode – do 30 roku życia, stanowiące 23,9% ogółu bezrobotnych.

Tabela 5. Zestawienie województw w Polsce według płci i miejsca zamieszkania osób bezrobotnych (procentowy udział w ogóle bezrobotnych w danym regionie; stan na koniec 2022 r.)

Region	Kobiety	Region	Mężczyźni	Region	Zamieszkali na wsi
Polska	53,7	Polska	46,3	Polska	46,0
Pomorskie	60,8	podlaskie	54,4	podkarpackie	63,4
Kujawsko-pomorskie	58,9	lubelskie	49,4	świętokrzyskie	54,4
Wielkopolskie	58,6	mazowieckie	49,4	lubelskie	54,1
Opolskie	56,5	łódzkie	48,9	małopolskie	52,7
Zachodniopomorskie	56,3	świętokrzyskie	48,9	warmińsko-mazurskie	52,5
Lubuskie	55,3	podkarpackie	47,7	kujawsko-pomorskie	49,2
Małopolskie	54,9	dolnośląskie	47,3	wielkopolskie	47,8
Warmińsko-mazurskie	54,9	śląskie	45,2	pomorskie	45,7
Śląskie	54,8	małopolskie	45,1	mazowieckie	45,5
Dolnośląskie	52,7	warmińsko-mazurskie	45,1	opolskie	44,9
Podkarpackie	52,3	lubuskie	44,7	lubuskie	43,7
Łódzkie	51,1	zachodniopomorskie	43,7	zachodniopomorskie	42,8
Świętokrzyskie	51,1	opolskie	43,5	podlaskie	38,7
Lubelskie	50,6	wielkopolskie	41,4	dolnośląskie	38,6
Mazowieckie	50,6	kujawsko-pomorskie	41,1	łódzkie	34,3
Podlaskie	45,6	pomorskie	39,2	śląskie	24,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sprawozdanie MRiPS-01... (2022), GUS-BDL.

Najliczniejszą grupę tworzyli oni w województwach: lubelskim (27,7%), pomorskim (26,7%), wielkopolskim (26,7%) oraz małopolskim (26,4%). Widać więc, że problem bezrobocia wśród ludzi młodych dotyka nie tylko regionów najsłabiej rozwiniętych, z wysoką stopą bezrobocia. Dane z analiz demograficznych pokazują, że w końcu 2022 r. trudności ze znalezieniem pracy miały również osoby po 50 roku życia (27,0%). We wskazanym okresie bezrobocie w tej grupie wiekowej stanowiło wyzwanie dla województw: opolskiego (30,3%), dolnośląskiego (29,7%), łódzkiego (29,6%) oraz zachodniopomorskiego (29,4%) (tab. 6).

Przy analizie struktury bezrobocia duże znaczenie ma również wykształcenie osób pozostających bez pracy. W końcu 2022 r. w Polsce wśród bezrobotnych przeważały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i niższym (51,5% ogółu bezrobotnych). Najsłabiej wykształceni bezrobotni zamieszkiwali głównie województwa: kujawsko-pomorskie (59,2%), warmińsko-mazurskie (58,3%) i lubuskie (57,6%). Liczną grupę stanowili też bezrobotni z wykształceniem średnim (34,1%). Na czele zestawienia najwyższe pozycje ponownie zajmują województwa z najwyższą stopą bezrobocia, czyli: lubelskie (38,1%), podkarpackie

Tabela 6. Zestawienie województw w Polsce według czasu pozostawania bez pracy oraz wieku bezrobotnych (procentowy udział w ogóle bezrobotnych w danym regionie; stan na koniec 2022 r.)

Region	Długotrwale bezrobotni	Region	Do 30 roku życia	Region	Powyżej 50 roku życia
Polska	51,7	Polska	23,9	Polska	27,0
Lubelskie	58,2	lubelskie	27,7	opolskie	30,3
Podkarpackie	57,8	pomorskie	26,7	dolnośląskie	29,7
Podlaskie	55,8	wielkopolskie	26,7	łódzkie	29,6
Kujawsko-pomorskie	55,7	małopolskie	26,4	zachodnio-pomorskie	29,4
Mazowieckie	54,2	podkarpackie	26,0	śląskie	28,4
Zachodnio-pomorskie	53,5	warmińsko-mazurskie	25,2	lubuskie	28,0
Łódzkie	52,9	świętokrzyskie	25,0	mazowieckie	27,7
Świętokrzyskie	52,9	kujawsko-pomorskie	24,5	podlaskie	27,5
Opolskie	52,1	podlaskie	24,3	warmińsko-mazurskie	27,3
Dolnośląskie	49,8	lubuskie	22,9	małopolskie	26,2
Małopolskie	49,6	mazowieckie	22,2	wielkopolskie	25,9
Warmińsko-mazurskie	47,8	opolskie	21,7	świętokrzyskie	25,8
Śląskie	46,0	zachodnio-pomorskie	21,3	podkarpackie	25,0
Pomorskie	45,6	śląskie	21,2	kujawsko-pomorskie	24,8
Lubuskie	42,1	łódzkie	20,8	pomorskie	24,7
Wielkopolskie	40,8	dolnośląskie	20,3	lubelskie	23,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sprawozdanie MRiPS-01... (2022), GUS-BDL.

(37,7%) oraz świętokrzyskie (37,6%). Najwyższy odsetek bezrobotnych najlepiej wykształconych pojawił się w województwach: mazowieckim (17,2%), świętokrzyskim (17,1%) oraz małopolskim (16,6%) (tab. 7).

Z analizy struktury bezrobocia rejestrowanego w Polsce wynika zatem, że stopa bezrobocia była średnio wyższa w tych regionach (tab. 4), w których większy odsetek pozostających bez pracy stanowiły osoby młode, długotrwale bezrobotne, zamieszkałe na wsi i słabo wykształcone.

Bezrobotni podejmujący działalność gospodarczą

Określenie „samozatrudnienie” w literaturze nie jest jednoznacznie zdefiniowane i ma wiele synonimów. Jest utożsamiane m.in. z firmą jednoosobową, pracą na własny rachunek czy indywidualną działalnością gospodarczą (Lemańska-Majdzik 2008). Owa niejednoznaczność sprawia, że pojęciem tym objęte są różne podmioty rynku pracy, wśród nich te prowadzące jednoosobową działalność go-

Tabela 7. Zestawienie województw w Polsce według poziomu wykształcenia bezrobotnych (udział procentowy w ogóle bezrobotnych w danym regionie; stan na koniec 2022 r.)

Region	Wyższe	Region	Policealne, średnie zawodowe i średnie ogólnokształcące	Region	Zasadnicze zawodowe i niższe
Polska	14,4	Polska	34,1	Polska	51,5
Mazowieckie	17,2	lubelskie	38,1	kujawsko-pomorskie	59,2
Świętokrzyskie	17,1	podkarpackie	37,7	warmińsko-mazurskie	58,3
Małopolskie	16,6	świętokrzyskie	37,6	lubuskie	57,6
Śląskie	15,8	małopolskie	35,1	opolskie	57,2
Lubelskie	15,6	podlaskie	35,1	zachodnio-pomorskie	56,8
Podkarpackie	15,6	mazowieckie	34,4	dolnośląskie	55,9
Podlaskie	15,2	pomorskie	33,8	wielkopolskie	53,6
Pomorskie	14,5	śląskie	33,7	łódzkie	53,5
Wielkopolskie	13,6	łódzkie	33,0	pomorskie	51,7
Łódzkie	13,5	wielkopolskie	32,9	śląskie	50,5
Dolnośląskie	12,9	warmińsko-mazurskie	31,9	podlaskie	49,7
Opolskie	11,9	kujawsko-pomorskie	31,7	mazowieckie	48,3
Zachodnio-pomorskie	11,7	zachodnio-pomorskie	31,4	małopolskie	48,2
Lubuskie	11,2	dolnośląskie	31,2	podkarpackie	46,5
Warmińsko-mazurskie	9,7	lubuskie	31,2	lubelskie	46,3
Kujawsko-pomorskie	9,2	opolskie	30,9	świętokrzyskie	45,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wstępna informacja... (2022), Sprawozdanie MRiPS-01... (2022).

spodarczą, wykonujące wolne zawody, pracownicy samozatrudnieni hybrydowo, ale także bezrobotni rozpoczynający działalność gospodarczą dzięki wsparciu rozmaitych dotacji (Skrzek-Lubasińska 2017). Każda z wymienionych kategorii kieruje się innymi motywami dotyczącymi założenia własnej firmy. W przypadku pracowników, którzy pierwszy raz wchodzi na rynek pracy, u podstaw rozpoczęcia działalności gospodarczej leżą z reguły pozytywne motywy zachęcające do aktywności zawodowej. Niezadowolenie z dotychczasowej pracy to powód, dla którego pracownicy najemni najczęściej decydują się na podjęcie ryzyka w ramach własnej firmy. Przy czym częściej są to pracownicy umysłowi niż fizyczni (Bednarski 2007).

Samozatrudnienie coraz częściej staje się również alternatywą dla bezrobocia. Pełni rolę swobodnego środka zaradczego, dzięki któremu bezrobotny wraca na rynek pracy z perspektywą, że w przyszłości może stworzyć nowe miejsca pracy. Wyzwania towarzyszące takiej formie zatrudnienia odnoszą się głównie

do wysokości kosztów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, obciążeń biurokratycznych, a także ryzyka (Buchelt i in. 2016). W Polsce nawet 40% nowych firm nie przeżywa pierwszego roku działalności. Jednak, jak dowodzą badania, to nie motywy jej założenia decydują o sukcesie. Nie można więc jednoznacznie stwierdzić, że większe szanse na sukces mają ci, którzy decydują się na prowadzenie działalności gospodarczej dobrowolnie. Z drugiej strony, niezależność, samorealizacja i możliwość osiągania wyższych dochodów to tylko niektóre z korzyści, jakie może zapewnić własna firma i jakie mogą zrekompensować towarzyszące samozatrudnieniu wyzwania (Skrzek-Lubasińska 2020).

W 2022 r. dofinansowanie podejmowania działalności gospodarczej charakteryzowało się najwyższą efektywnością zatrudnieniową wśród osób bezrobotnych. Dane statystyczne potwierdzają (tab. 8), że jest to instrument rynku pracy, który w Polsce cieszy się coraz większym zainteresowaniem. W latach 2016–2022 wzrosło ono o 3,3 punktu procentowego. Wyjątek stanowiło województwo lubelskie, gdzie tendencja ta była odwrotna. W regionie tym w 2021 i 2022 r. odsetek bezrobotnych korzystających z takiej formy wsparcia był najniższy w kraju (8,1% oraz 7,9%), chociaż stopa bezrobocia osiągała jeden z najwyższych poziomów (8,1%). W analizowanym okresie najkorzystniejsze zmiany nastąpiły w województwie

Tabela 8. Odsetek bezrobotnych korzystających ze środków na dofinansowanie działalności gospodarczej według województw w Polsce w latach 2016–2022 (procent liczby uczestniczących w PFAZ; punkty procentowe)

Region	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Region	Zmiana 2016–2022 (%)
Polska	9,8	10,3	11,0	11,7	14,4	14,4	13,1	Polska	3,3
Dolnośląskie	12,2	13,1	14,8	17,6	19,0	19,0	15,4	opolskie	5,8
Kujawsko-pomorskie	5,7	6,6	6,3	7,2	7,9	9,3	8,8	pomorskie	5,8
Lubelskie	8,7	7,0	6,9	7,4	8,7	8,1	7,9	warmińsko-mazurskie	4,8
Lubuskie	9,8	12,2	11,8	12,0	15,5	12,5	11,5	wielkopolskie	4,4
Łódzkie	12,5	11,9	12,3	13,8	15,3	17,5	14,5	śląskie	4,2
Małopolskie	12,6	13,2	14,3	15,2	18,5	18,0	16,7	małopolskie	4,1
Mazowieckie	10,7	11,2	12,9	13,4	17,8	16,3	14,4	zachodniopomorskie	3,8
Opolskie	7,9	7,6	9,3	9,6	12,4	12,0	13,7	mazowieckie	3,7
Podkarpackie	8,3	8,6	9,3	9,7	9,4	9,8	9,8	dolnośląskie	3,2
Podlaskie	8,4	9,0	8,4	10,6	13,2	12,6	11,6	podlaskie	3,2
Pomorskie	11,0	13,1	12,6	13,5	16,1	16,4	16,8	kujawsko-pomorskie	3,1
Śląskie	12,2	12,8	13,6	17,2	19,5	20,9	16,4	świętokrzyskie	2,4
Świętokrzyskie	7,2	6,8	7,1	7,2	11,7	10,5	9,6	łódzkie	2,0
Warmińsko-mazurskie	5,9	7,5	7,7	8,5	12,2	11,6	10,7	lubuskie	1,7
Wielkopolskie	11,7	12,5	14,5	15,7	19,9	18,9	16,1	podkarpackie	1,5
Zachodniopomorskie	8,7	10,7	11,4	12,7	14,5	14,9	12,5	lubelskie	–0,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Efektywność podstawowych... (2023).

opolskim i pomorskim (wzrost o 5,8 punktu procentowego) – były to jednocześnie regiony charakteryzujące się najwyższą efektywnością zatrudnieniową tego instrumentu w 2022 r. (tab. 3).

Dofinansowanie podejmowania działalności gospodarczej, jako bezzwrotna dotacja, może osiągnąć wysokość nawet sześciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw (w 2022 r. było to ponad 37 tys. zł). Jego otrzymanie wiąże się wprawdzie z koniecznością spełnienia przez bezrobotnego określonych kryteriów, jednak nie jest to lista zbyt długa i trudna do zrealizowania. O dofinansowanie takie może ubiegać się m.in. osoba, która dotychczas nie otrzymała takich środków, nie złożyła wniosku do innego urzędu czy też nie była karana za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu (Jednorazowe środki...). Wysokość dofinansowania to bez wątpienia istotna zachęta do założenia własnej firmy, tym bardziej że jest formą dotacji bezzwrotnej już po roku funkcjonowania podmiotu.

Z danych statystycznych wynika (tab. 9), że z takiej formy wsparcia najwięcej osób skorzystało w Polsce w województwach: mazowieckim, małopolskim i śląskim, czyli w regionach z najwyższym odsetkiem bezrobotnych z wykształceniem wyższym. Można również zauważyć, że na prowadzenie własnej firmy częściej decydują się mężczyźni, mimo że wśród bezrobotnych w Polsce przeważają kobiety. Wyjątek stanowi województwo pomorskie, gdzie w 2022 r. 51% kobiet powróciło na rynek pracy, zakładając własną firmę. Związane to było zapewne z faktem, że w tym czasie w regionie wśród osób bezrobotnych aż 60,8% stanowiły kobiety i był to najwyższy odsetek w kraju (tab. 2). Oprócz województwa pomorskiego wysoki procent kobiet zdecydował się na własną firmę również w województwach: lubuskim (48,1%) i zachodniopomorskim (47,8%). Zjawisko to jest godne uwagi, ponieważ z reguły obserwuje się, że to częściej mężczyźni zainteresowani są założeniem i prowadzeniem własnej firmy. Można to z kolei próbować wyjaśnić różnicami płci. Uważa się bowiem, że kobiety są mniej skłonne do podejmowania ryzyka związanego z taką formą zatrudnienia, na rynku pracy napotykać też więcej barier, takich jak konieczność godzenia pracy zawodowej z opieką nad dziećmi (Grajek i in. 2022).

Na decyzję o założeniu własnej firmy ma wpływ miejsce zamieszkania. Taką formę aktywizacji zawodowej przyjmowali głównie bezrobotni mieszkający w miastach. Najwyższy ich odsetek w badanym okresie zanotowano w województwie śląskim (70,5%) – co ponownie nie jest zaskoczeniem, ponieważ w tym regionie bezrobotni pochodzą głównie z miasta (75,8%) (tab. 5). Dla odróżnienia najwięcej mieszkanki wsi korzystających z dofinansowania działalności gospodarczej pochodziło z województwa dolnośląskiego (46,0 %). Największe dysproporcje ze względu na płeć, w obszarze ubiegania się o wsparcie w zakresie samozatrudnienia, odnotowano w województwie podkarpackim (zaledwie 34,7% kobiet) (tab. 9).

Niewielkie zainteresowanie założeniem i prowadzeniem własnej firmy można również zauważyć w grupie osób długotrwale bezrobotnych. Najlepiej pod tym względem wypadło województwo podkarpackie, gdzie najczęściej długotrwale bezrobotnych (25,3%) zdecydowało się na taką formę zatrudnienia, porównywalnie

Tabela 9. Zestawienie województw w Polsce pod względem struktury bezrobotnych, którzy podjęli działalność gospodarczą przy wykorzystaniu środków wsparcia oferowanych przez urzędy pracy w 2022 r. (tys.; procent z ogółu)

Region	Ogółem	Region	Kobiety (%)	Region	Zamieszkali na wsi	
					ogółem (%)	kobiety (%)
Polska	39 242	Polska	43,4	Polska	45,2	38,3
Mazowieckie	5 032	pomorskie	51,0	małopolskie	63,3	33,0
Małopolskie	4 398	lubuskie	48,1	podkarpackie	61,9	31,4
Śląskie	4 081	zachodnio-pomorskie	47,8	wielkopolskie	49,8	44,3
Wielkopolskie	3 656	dolnośląskie	47,3	opolskie	48,6	31,4
Pomorskie	2 757	wielkopolskie	47,3	świętokrzyskie	48,6	36,7
Łódzkie	2 706	śląskie	47,0	mazowieckie	48,1	38,4
Dolnośląskie	2 549	mazowieckie	44,4	lubelskie	47,4	36,6
Podkarpackie	2 396	łódzkie	43,0	kujawsko-pomorskie	46,7	38,3
Lubelskie	1 952	kujawsko-pomorskie	43,3	warmińsko-mazurskie	43,9	38,0
Kujawsko-pomorskie	1 867	warmińsko-mazurskie	41,2	lubuskie	39,4	45,0
Warmińsko-mazurskie	1 732	lubelskie	40,3	pomorskie	39,0	42,8
Zachodnio-pomorskie	1 652	opolskie	39,2	zachodnio-pomorskie	38,1	41,9
Świętokrzyskie	1 356	świętokrzyskie	38,4	dolnośląskie	37,2	46,0
Podlaskie	1 190	małopolskie	37,7	łódzkie	33,4	37,9
Opolskie	1 119	podlaskie	37,1	podlaskie	32,3	33,9
Lubuskie	808	podkarpackie	34,7	śląskie	29,5	42,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sprawozdanie MRiPS-01... (2022).

wypadło też województwo świętokrzyskie (23,5%). Długotrwale bezrobotne kobiety zaznaczyły swoją przewagę nad mężczyznami z tej kategorii w województwach: pomorskim (56,4%), dolnośląskim (54,4%) i lubuskim (53,4%). Niezależnie jednak od wskazanych „przewag”, badania ukazują, że decyzję o własnej firmie łatwiej jest podjąć osobom aktywnym, skutecznie szukającym różnorodnych możliwości znalezienia pracy, w tym osobom przedsiębiorczym. Osoby te, stosunkowo rzadziej niż inne, doświadczają długotrwałego bezrobocia, gdyż szybko odnajdują się na rynku pracy. Tymczasem z dużym prawdopodobieństwem można założyć, że wśród długotrwale bezrobotnych będą dominować osoby o przeciwnych cechach: mające trudności nie tylko ze znalezieniem, ale i utrzymaniem pracy. Będą to osoby obawiające się ryzyka, a tym samym trudniej im będzie zdecydować się na własną firmę (Grajek i in. 2022).

Biorąc pod uwagę strukturę bezrobotnych według wieku w Polsce, trzeba stwierdzić, że na własną działalność gospodarczą zdecydowali się głównie ludzie młodzi, do 30 roku życia (41,7%), w zdecydowanej większości z województw:

lubelskiego (54,1%) oraz opolskiego (53,8%). Bezrobotni powyżej 50 roku życia stanowili zaledwie 4,9% ogółu korzystających z takiej formy aktywizacji zawodowej. Największe zainteresowanie własną firmą w tej grupie wiekowej wykazywali bezrobotni z województw: dolnośląskiego (6,7%) oraz warmińsko-mazurskiego (6,2%) (tab. 10). Niska innowacyjność, niechęć do ryzyka, a przede wszystkim niedostateczne predyspozycje przedsiębiorcze, to niektóre z czynników tak małego odsetka wśród bezrobotnych powyżej 50 roku życia (Richert-Kaźmierska 2016).

Tabela 10. Zestawienie województw w Polsce pod względem struktury bezrobotnych, którzy podjęli działalność gospodarczą w 2022 r. (procent ogółu – tabela 10) (cd.)

Region	Długotrwale bezrobotni		Region	Do 30 roku życia		Region	Powyżej 50 roku życia	
	ogółem (%)	kobiety (%)		ogółem (%)	kobiety (%)		ogółem (%)	kobiety (%)
Polska	16,7	46,4	Polska	41,7	43,1	Polska	4,9	31,2
Podkarpackie	25,3	35,6	lubelskie	54,1	42,3	dolnośląskie	6,7	38,8
Świętokrzyskie	23,5	41,1	opolskie	53,8	40,0	warmińsko-mazurskie	6,2	19,6
Mazowieckie	22,7	44,0	małopolskie	43,7	33,9	łódzkie	5,9	37,1
Lubelski	20,5	40,9	świętokrzyskie	42,9	41,4	zachodnio-pomorskie	5,4	32,6
Kujawsko-pomorskie	19,7	49,3	podlaskie	42,5	39,1	świętokrzyskie	5,2	25,7
Zachodnio-pomorskie	16,8	47,7	wielkopolskie	42,5	46,8	lubuskie	5,0	22,5
Łódzkie	16,1	46,7	mazowieckie	42,2	40,8	kujawsko-pomorskie	4,9	18,7
Małopolskie	16,1	46,9	pomorskie	41,0	50,7	małopolskie	4,8	32,9
Podlaskie	16,1	38,0	śląskie	40,8	47,5	mazowieckie	4,8	33,6
Pomorskie	14,1	56,4	łódzkie	40,0	42,5	śląskie	4,8	35,9
Dolnośląskie	13,4	54,4	lubuskie	39,4	53,8	podlaskie	4,5	24,5
Warmińsko-mazurskie	13,3	50,4	podkarpackie	39,1	34,9	pomorskie	4,5	38,2
Śląskie	13,0	48,5	warmińsko-mazurskie	39,1	44,7	wielkopolskie	4,5	23,6
Opolskie	11,1	49,2	kujawsko-pomorskie	37,8	46,3	opolskie	4,3	18,8
Lubuskie	10,9	53,4	dolnośląskie	36,4	46,8	podkarpackie	4,3	33,0
Wielkopolskie	10,5	55,1	zachodnio-pomorskie	34,4	52,3	lubelskie	2,7	28,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sprawozdanie MRiPS-01... (2022).

Podsumowanie

Analiza potwierdziła, że w polskiej gospodarce rośnie rola samozatrudnienia jako PFAZ, chociaż z różnym natężeniem w poszczególnych regionach Polski. W 2022 r. najwięcej bezrobotnych skorzystało z takiej formy wsparcia w województwach: pomorskim, małopolskim, śląskim oraz wielkopolskim. Najmniej natomiast w województwach: lubelskim oraz kujawsko-pomorskim. Można zatem przypuszczać, że bezrobotni chętniej otwierają własne firmy w regionach lepiej rozwiniętych (GUS-BDL), gdzie kupujący mają zapewne większą siłę nabywczą. W latach 2016–2022 niemalże każde z polskich województw odnotowało wzrost odsetka bezrobotnych decydujących się na podjęcie samodzielnej działalności gospodarczej. Wyjątek stanowiło województwo lubelskie, gdzie tendencja ta była odwrotna.

Istotne z punktu widzenia samozatrudnienia są wnioski dotyczące efektywności zatrudnieniowej tego instrumentu, czyli jego skuteczności. Należy przy tym podkreślić, że w 2022 r. dofinansowanie działalności gospodarczej było najbardziej efektywną formą zatrudnienia. Najlepszy wynik pod tym względem osiągnęły województwa: opolskie, pomorskie oraz lubuskie. Najślabszy natomiast – województwo świętokrzyskie. Mimo że na samym dole rankingu znajdują się głównie regiony najślabiej rozwinięte, wynik poniżej średniej dla kraju osiągnęło też województwo mazowieckie. Jednocześnie należy zauważyć, że nie zawsze wysokie zainteresowanie przez bezrobotnych tą formą wsparcia przekłada się na wysoką efektywność owego instrumentu. Przykładem jest województwo małopolskie, gdzie wysokiemu zainteresowaniu odpowiadała stosunkowo niska efektywność, niewiele powyżej średniej dla kraju. Z kolei w województwie lubuskim przy dość niskim zainteresowaniu instrumentem osiągnięto jego wysoką efektywność.

Analiza danych statystycznych pozwala również stwierdzić, że istnieje związek między strukturą bezrobocia a zainteresowaniem założeniem własnej firmy, chociaż nie w każdym z regionów jest on tak oczywisty. Przykładem może być województwo pomorskie, gdzie w 2022 roku, ponad połowa kobiet powróciła na rynek pracy z własną firmą. W tym czasie w regionie tym, kobiety miały istotną przewagę wśród bezrobotnych. Z kolei w województwie śląskim najwyższy odsetek bezrobotnych mieszkających w miastach zdecydował się na ową dotację, co również nie jest zaskoczeniem, ponieważ w regionie tym bezrobotni pochodzą głównie z miasta. W grupie długotrwale bezrobotnych na czele rankingu znalazło się województwo podkarpackie, gdzie odsetek bezrobotnych z tej kategorii jest jednym z najwyższych w kraju, większą grupę stanowili oni jedynie w województwie lubelskim. Tam jednak, zainteresowanie omawianą formą wsparcia zapewniło temu regionowi dopiero czwarty wynik w kraju. Najwięcej młodych bezrobotnych – do 30 roku życia, zdecydowało się na samozatrudnienie w województwie lubelskim, czyli w regionie z najwyższym odsetkiem bezrobotnych w tym przedziale wiekowym. W grupie powyżej 50 roku życia przodowało województwo dolnośląskie, które zajęło drugą pozycję w kraju pod względem wysokości odsetka bezrobotnych w tej grupie wiekowej. Wyższy wynik zanotowano jedynie

w województwie opolskim, w tym regionie bezrobotni powyżej 50 roku życia nie wykazali dużego zainteresowania prowadzeniem działalności gospodarczej.

Nie ulega wątpliwości, że samozatrudnienie coraz częściej staje się alternatywą dla bezrobocia. Mimo że jest to najprostsza forma przedsiębiorczości, może przekształcić się w istotny czynnik rozwoju danego regionu. Zwłaszcza wówczas, gdy rosnącej skali działalności będzie towarzyszyło powstawanie nowych miejsc pracy. Wymaga to jednak utrzymania się na rynku w okresie znacznie dłuższym niż wykorzystywany do analizy efektywności zatrudnieniowej omawianego instrumentu. Były to zaledwie 3 miesiące od momentu zakończenia udziału w danej formie wsparcia (Richert-Kaźmierska 2016). Do osiągnięcia tego celu niezbędny jest też szerszy zakres działań ze strony chociażby urzędów pracy – w postaci wsparcia i doradztwa na rzecz firm funkcjonujących dzięki otrzymanym dotacjom.

Konflikt interesów

Autorka deklaruje brak występowania konfliktu interesów. Oświadczają, że tekst artykułu jest w całości jej dziełem.

Literatura / References

- Bednarski M. (red.) 2007. Praca na własny rachunek. Szanse i perspektywy samozatrudnienia – studium przypadku województwa mazowieckiego. IPiSS, Warszawa, s. 13.
- Bezrobocie rejestrowane w Polsce. Raport za 2021 rok. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy (www.psz.praca.gov.pl; dostęp: 20.12.2023).
- Bezrobocie rejestrowane w Polsce. Raport za 2022 rok. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy (www.psz.praca.gov.pl; dostęp: 20.12.2023).
- Buchelt B.I., Pauli U., Poczowski A. 2016. Samozatrudnienie jako forma aktywności zawodowej sprzyjająca ograniczaniu bezrobocia wśród osób młodych w Polsce. *Folia Oeconomica*, 4(323): 38–49.
- Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej realizowanych w ramach programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej w 2022 roku. 2023. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Funduszy, Warszawa (www.psz.praca.gov.pl; dostęp: 20.12.2023).
- Fila J. 2011. Dotacja dla bezrobotnych podejmujących działalność gospodarczą a powstawanie mikroprzedsiębiorstw. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 172: 318–323.
- Glinka B., Gudkova S. 2011. *Przedsiębiorczość*. Wolters Kluwer, Warszawa.
- Grajek A., Kowalczyk P., Pałka S., Penszko P., Pieniążek W., Przybył C., Śnieżek A. 2022. Badanie ewaluacyjne dotyczące wyliczenia wartości wskaźników rezultatu długoterminowego w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Inicjatywy na rzecz zatrudnienia osób młodych. Raport cząstkowy. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, s. 120–132.
- Gumieniak A. 2019. Formy aktywizacji zawodowej oferowane przez państwowe urzędy pracy i ich efektywność. *Rynek–Społeczeństwo–Kultura*, 2(33).
- GUS-Bank Danych Lokalnych (www.bdl.stat.gov.pl; dostęp: 25.12.2023).
- Jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej (www.zielonalinia.gov.pl; dostęp: 4.01.2024).
- Lemańska-Majdzik A. 2006. Czynniki sukcesu firm powstałych w wyniku samozatrudnienia. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Lemańska-Majdzik A. 2008. Rola osoby przedsiębiorcy w rozwoju przedsiębiorczości indywidualnej. [W:] G. Maniak (red.), *Problemy ekonomii i polityki gospodarczej*. Wydawnictwo Naukowe US, Szczecin, s. 136–138.

- Noga M., Stawicka M.K. (red.) 2009. Rynek pracy w Polsce w dobie integracji europejskiej i globalizacji. CeDeWu, Warszawa, s. 56–57.
- Poteralski J. 2013. Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób bezrobotnych w systemie instrumentów rynku pracy – poziom regionalny. *Studia Ekonomiczne, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach*, 145: 232–241.
- Rękas M. 2011. Efektywność aktywnej polityki rynku pracy (ALMP) w Polsce w latach 2005–2009. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 168.
- Richert-Kaźmierska A. 2016. Indywidualna przedsiębiorczość alternatywą dla bezrobotnych po 50. roku życia. [W:] J. Lichtarski (red.), *Między teorią i praktyką zarządzania. Dokonania, dylematy, inspiracje. Nauka dla Praktyki Gospodarczej i Samorządowej. Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, 17, 4, 1.
- Skrzek-Lubasińska M. 2017. Dyskusja nad pojęciem „samozatrudnienie”. *Problemy definicyjne i analityczne*. [W:] M. Skrzek-Lubasińska, R. Sobiecki (red.), *Samozatrudnienie. Konieczność czy wybór przedsiębiorczych*. SGH, Warszawa, s. 15–16.
- Skrzek-Lubasińska M. 2020. Dlaczego decydujemy się na samozatrudnienie? (www.gazeta.sgh.waw.pl; dostęp: 8.01.2024).
- Sprawozdanie MRiPS-01 o rynku pracy za 2022 rok (www.psz.praca.gov.pl; dostęp: 20.12.2023).
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2023 r. poz. 735 z późn. zm., art. 2 ust. 1 pkt 5).
- Wiśniewski Z. 2018. Aktywność zawodowa i formy zatrudnienia w Polsce. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*. <https://doi.org/10.15611/pn.2018.511.24>
- Wstępna informacja o sytuacji na rynku pracy w grudniu 2022 roku. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy (www.psz.praca.gov.pl; dostęp: 20.12.2023).

The importance of self-employment as a basic form of professional activation – regional analysis

Abstract: The aim of the article is to determine the importance of self-employment as a form of professional activation of unemployed people in individual regions of Poland. Self-employment is becoming an instrument whose role in reducing unemployment is becoming more and more important. For this reason, the article attempts to answer several key questions, namely: in which regions are the unemployed most likely to use this form of support? In which regions is the effectiveness of self-employment the highest? Is there a relationship between the structure of the unemployed and the decision to start your own business? In order to answer the questions asked, rankings of voivodeships in Poland were prepared, highlighting the key aspect of self-employment. The identification and analysis of the indicated relationships was possible thanks to a literature review and statistical data collected by the Central Statistical Office and reports from the Ministry of Development and Social Policy. The analysis confirmed that the role of self-employment is growing in the Polish economy, although with varying intensity in individual regions of Poland. The analysis of statistical data also allows us to conclude that there is a relationship between the structure of unemployment and interest in one's own business, although it is not so obvious in every region. However, it should be remembered that although this is the simplest form of entrepreneurship, it can become an important factor in the development of a given region. Each new enterprise increases its growth possibilities, and although it has a sole proprietorship structure, there is a chance that due to the scale of such companies, some of them will expand their operations and employ employees in the future.

Key words: labour market policy, unemployment, self-employment, employment efficiency